

THỰC TRẠNG SỬ DỤNG CHATGPT TRONG HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TRUNG HỌC PHỔ THÔNG TẠI THÀNH PHỐ CẦN THƠ, VIỆT NAM

Võ Phú Thịnh

Trường Trung học Phổ thông Nguyễn Việt Hồng, Thành phố Cần Thơ

Email: phuthinh23122017@gmail.com

Tóm tắt: Bài báo trình bày kết quả từ một nghiên cứu định tính thông qua phỏng vấn sâu 40 học sinh và 15 giáo viên tại ba trường THPT trên địa bàn Thành phố Cần Thơ. Nghiên cứu nhằm mục đích khám phá sâu sắc bối cảnh, động cơ, cách thức sử dụng ChatGPT, những mặt tích cực, tiêu cực phát sinh, cũng như những thách thức trong quản lý và định hướng từ góc nhìn của chính người trong cuộc. Kết quả cho thấy ChatGPT đã trở thành một “gia sư ảo” phổ biến, mang lại nhiều lợi ích hỗ trợ học tập đa dạng. Tuy nhiên, nghiên cứu cũng chỉ ra những hệ lụy đáng báo động như sự phụ thuộc, suy giảm tư duy phân biện, gia tăng hành vi đạo văn và những khó khăn của giáo viên trong đánh giá. Từ những phát hiện này, bài báo đề xuất một số hàm ý chính sách và giải pháp giáo dục nhằm điều chỉnh hành vi, hướng tới việc sử dụng ChatGPT một cách có trách nhiệm và hiệu quả trong môi trường THPT.

Từ khóa: ChatGPT, Trí tuệ nhân tạo, Giáo dục THPT, Nghiên cứu định tính, Phỏng vấn sâu, Đạo đức học thuật.

THE SITUATION OF STUDENTS' CHATGPT USAGE IN LEARNING AT HIGH SCHOOLS IN CAN THO CITY, VIETNAM

Abstract: The paper presents the results of a qualitative study through in-depth interviews with 40 students and 15 teachers at three high schools in Can Tho City. The study aims to deeply explore the context, motivations, and usage of ChatGPT, the positive and negative aspects that arise, as well as the challenges in management and orientation from the perspective of the insiders themselves. The results show that ChatGPT has become a popular “virtual tutor”, bringing many diverse learning support benefits. However, the study also pointed out alarming consequences such as dependence, decline in critical thinking, increased plagiarism and difficulties for teachers in assessment. From these findings, the article proposes some policy implications and educational solutions to adjust behavior, towards the responsible and effective use of ChatGPT in high school environments.

Keywords: ChatGPT, Artificial Intelligence, High School Education, Qualitative Research, In-depth Interviews, Academic Ethics.

Nhận bài: 10/10/2025

Phản biện: 11/11/2025

Duyệt đăng: 16/11/2025

I. ĐẶT VẤN ĐỀ

Trong bối cảnh chuyển đổi số mạnh mẽ, trí tuệ nhân tạo (AI) ngày càng khẳng định vai trò là một trong những công nghệ cốt lõi của giáo dục tương lai. Đặc biệt, ChatGPT – một ứng dụng AI sinh ngôn ngữ do OpenAI phát triển – đã xuất hiện như một công cụ hỗ trợ học tập hiệu quả, tạo ra những thay đổi sâu rộng trong thói quen và phương pháp học tập của học sinh, sinh viên trên toàn thế giới. Với khả năng giải thích kiến thức ở nhiều cấp độ, tạo văn bản và bài luận, hỗ trợ viết mã và xử lý dữ liệu, gợi ý ý tưởng sáng tạo, xây dựng đề cương thuyết trình cũng như hỗ trợ luyện tập kỹ năng ngôn ngữ, ChatGPT nhanh chóng trở thành một phần quen thuộc trong hoạt động học tập của học sinh THPT.

Tuy nhiên, sự xuất hiện của công cụ mạnh mẽ này cũng đi kèm với nhiều thách thức. Thực tiễn cho thấy việc sử dụng ChatGPT trong học sinh THPT đang phát sinh nhiều hạn chế đáng lo ngại. Một bộ phận học sinh dùng ChatGPT để làm bài thay cho tư duy cá nhân, dẫn đến giảm khả năng

tự học và giải quyết vấn đề. Tình trạng sao chép nguyên văn nội dung do AI tạo ra ngày càng phổ biến, làm gia tăng nguy cơ vi phạm đạo đức học thuật. Một vấn đề lớn khác là nhà trường hiện chưa có tài liệu hay quy định chính thức để hướng dẫn học sinh sử dụng AI một cách an toàn và hiệu quả.

Trước thực trạng đó, các nghiên cứu định lượng với các con số thống kê có thể cho chúng ta thấy “cái gì” và “bao nhiêu”, nhưng lại thường bỏ ngỏ câu hỏi “tại sao” và “như thế nào”. Để lấp đầy khoảng trống này, nghiên cứu định tính với phương pháp phỏng vấn sâu được thực hiện nhằm mục tiêu khám phá sâu sắc những trải nghiệm, cảm nhận, động cơ và những câu chuyện thực tế từ chính học sinh và giáo viên – những người trực tiếp tham gia vào quá trình này. Bài báo này tập trung phân tích các dữ liệu định tính thu thập được, từ đó cung cấp một cái nhìn toàn diện và giàu tính biểu cảm về thực trạng sử dụng ChatGPT, làm cơ sở cho việc đề xuất các giải pháp điều chỉnh phù hợp.

II. NỘI DUNG NGHIÊN CỨU

2.1. Cơ sở lý thuyết và phương pháp nghiên cứu

2.1.1. Cơ sở lý thuyết

Nghiên cứu được tiếp cận dưới lăng kính của Lý thuyết Hành vi Kế hoạch (Theory of Planned Behavior - TPB) của Ajzen (1991). Theo lý thuyết này, ý định hành vi của một cá nhân bị ảnh hưởng bởi (1) Thái độ đối với hành vi (ví dụ: niềm tin rằng ChatGPT hữu ích hay có hại), (2) Chuẩn chủ quan (áp lực từ xã hội, bạn bè, giáo viên), và (3) Kiểm soát hành vi nhận thức (nhận thức về sự dễ dàng hay khó khăn khi sử dụng ChatGPT có trách nhiệm). Việc áp dụng TPB giúp tác giả phân tích không chỉ hành vi sử dụng mà còn cả các yếu tố tâm lý - xã hội đằng sau nó.

2.1.2. Phương pháp nghiên cứu

Nghiên cứu được thiết kế theo phương pháp định tính, sử dụng kỹ thuật phỏng vấn bán cấu trúc để thu thập dữ liệu. Đối tượng tham gia nghiên cứu bao gồm 40 học sinh (khối 10, 11, 12) và 15 giáo viên các bộ môn từ ba trường THPT: Nguyễn Việt Hồng, Châu Văn Liêm và An Khánh. Các cuộc phỏng vấn kéo dài từ 30-45 phút, được ghi âm, chép lại văn bản và mã hóa dữ liệu bằng kỹ thuật phân tích nội dung (content analysis) để xác định các chủ đề nổi bật (emergent themes).

2.2. Kết quả và Thảo luận

2.2.1. Động cơ và cách thức sử dụng ChatGPT: “Một gia sư đa năng, luôn sẵn sàng”

Phân tích các cuộc phỏng vấn cho thấy động cơ sử dụng ChatGPT của học sinh vô cùng đa dạng, vượt ra ngoài phạm vi “giải bài tập” đơn thuần.

Hỗ trợ học tập cơ bản: Hầu hết học sinh đề cập đến việc sử dụng ChatGPT để “giải thích các khái niệm khó” (Học sinh N.T.A, lớp 11), “tóm tắt nội dung bài học” (Học sinh L.V.B, lớp 10), và “tìm kiếm ý tưởng cho các bài văn” (Học sinh P.T.C, lớp 12). Một học sinh chia sẻ: “*Trước đây em phải lên mạng tìm kiếm rất lâu, giờ chỉ cần hỏi ChatGPT, nó giải thích cho em từng bước một, dễ hiểu hơn nhiều.*”

Sáng tạo và hoàn thiện sản phẩm: Nhiều học sinh sử dụng công cụ này cho các dự án học tập phức tạp hơn. “*Em dùng nó để lên dàn ý cho bài thuyết trình nhóm, sau đó nhờ nó gợi ý các*

hình ảnh minh họa hoặc cách trình bày sáng tạo” (Học sinh L.M.D, lớp 11). Một số học sinh khối tự nhiên còn sử dụng để “kiểm tra lỗi code” hoặc “hỏi về các thuật toán”.

Học ngoại ngữ: Đây là một mục đích nổi bật. “*Em hay nhờ ChatGPT dịch đoạn văn, sửa lỗi ngữ pháp trong bài viết tiếng Anh, hoặc thậm chí là luyện nói bằng cách đặt câu hỏi và nghe nó trả lời*” (Học sinh N.Q.E, lớp 10).

Rõ ràng, ChatGPT đã đáp ứng được nhu cầu học tập đa dạng, trở thành một công cụ hỗ trợ cá nhân hóa mạnh mẽ.

2.2.2. Mặt trái của việc sử dụng thiếu định hướng: Sự phụ thuộc và xói mòn kỹ năng

Tuy nhiên, những lợi ích tiềm năng nhanh chóng bị che khuất bởi những hệ lụy khi học sinh sử dụng một cách thụ động và thiếu phê phán.

Sự phụ thuộc tâm lý: Nhiều học sinh thừa nhận cảm thấy “lười suy nghĩ hơn”. Một học sinh thẳng thắn chia sẻ: “*Giờ cứ gặp bài khó là em nghĩ ngay đến ChatGPT, không còn cố gắng tự giải quyết nữa. Em cảm thấy mình... bị phụ thuộc*” (Học sinh T.V.F, lớp 12). Một giáo viên Ngữ văn bày tỏ lo ngại: “*Tôi nhận thấy khả năng tư duy ngôn ngữ và sáng tạo của các em đang có chiều hướng đi xuống. Các bài văn mượt mà về mặt ngôn từ nhưng thiếu hồn, thiếu cái riêng.*”

Đạo văn và vi phạm học thuật: Đây là vấn đề được các giáo viên nhắc đến nhiều nhất. Một giáo viên Lịch sử cho biết: “*Tôi có thể dễ dàng nhận ra 4-5 bài làm có nội dung và cách diễn đạt gần như giống hệt nhau, mang đậm ‘phong cách ChatGPT’. Khi được hỏi, các em không giải thích được các khái niệm mình đã viết ra.*” * Hành vi “copy-paste” nguyên văn mà không trích dẫn đã trở nên phổ biến.

Thiếu kỹ năng kiểm chứng thông tin: Hầu hết học sinh được phỏng vấn đều thừa nhận họ “hiếm khi” hoặc “chưa bao giờ” kiểm tra lại thông tin từ ChatGPT. “*Em cứ nghĩ nó là AI thì nó đúng rồi*” (Học sinh H.N.G, lớp 10). Một số em khác cho biết chỉ kiểm tra khi kết quả “có vẻ vô lý”. Sự tin tưởng mù quáng này tiềm ẩn nguy cơ tiếp nhận thông tin sai lệch.

Bảng 1: Tóm tắt các chủ đề chính từ phỏng vấn học sinh

Chủ đề	Mô tả	Trích dẫn tiêu biểu
Động cơ tích cực	Sử dụng như công cụ hỗ trợ giải thích, sáng tạo, học ngoại ngữ.	"Nó như một gia sư, giải thích mọi thứ cho tôi đến khi tôi hiểu."
Hành vi tiêu cực	Sao chép nội dung, ỷ lại, không kiểm chứng thông tin.	"Đôi khi tôi lấy nguyên bài văn, chỉ sửa vài chỗ cho giống mình."
Nhận thức về rủi ro	Nhận thức chung chung về sự phụ thuộc và đạo văn, nhưng chưa sâu sắc.	"Tôi biết là không nên, nhưng nó quá tiện lợi và nhanh chóng."
Nhu cầu hỗ trợ	Mong muốn được hướng dẫn cách sử dụng đúng đắn từ nhà trường.	"Chúng tôi cần biết ranh giới nào là được phép, nào là không."

2.2.3. Góc nhìn từ giáo viên: Thách thức trong quản lý và đánh giá

Các giáo viên thể hiện một thái độ vừa cởi mở, vừa dè dặt. Họ nhìn thấy tiềm năng của ChatGPT trong việc cá nhân hóa học tập và hỗ trợ giảng dạy, nhưng đồng thời đối mặt với những thách thức chưa từng có.

Khó khăn trong đánh giá: Một giáo viên Toán chia sẻ: "Với các bài tập tự luận, giờ tôi không thể phân biệt đâu là bài làm của học sinh,

đâu là của AI. Tôi buộc phải chuyển sang các hình thức kiểm tra trên lớp hoặc các bài tập ứng dụng thực tế nhiều hơn." Điều này đòi hỏi một sự thay đổi lớn trong phương pháp đánh giá truyền thống.

Khoảng trống về chính sách: Tất cả giáo viên được phỏng vấn đều cho biết trường họ chưa có bất kỳ quy định chính thức nào về việc sử dụng AI. "Chúng tôi đang ở trong một vùng xám. Cấm thì không thể, mà cho phép thì cũng không xong, vì không có hướng dẫn cụ thể" (Giáo viên Vật lý).

Bảng 2: Tóm tắt các chủ đề chính từ phỏng vấn giáo viên

Chủ đề	Mô tả	Trích dẫn tiêu biểu
Tiềm năng giáo dục	Thừa nhận giá trị hỗ trợ giải thích, cá nhân hóa và sáng tạo.	"Nó có thể giúp phá vỡ rào cản về khả năng tiếp cận kiến thức."
Thách thức quản lý	Khó đánh giá năng lực thật, đối phó với đạo văn, thiếu quy định.	"Tôi cảm thấy bất lực khi đối mặt với những bài văn 'vô hồn' từ AI."
Nhu cầu đào tạo	Cần được tập huấn về AI và cách tích hợp/tương tác với nó trong dạy học.	"Bản thân giáo viên chúng tôi cũng cần phải học để không bị tụt hậu."
Đề xuất giải pháp	Cần quy định rõ ràng, giáo dục kỹ năng số và đổi mới phương pháp đánh giá.	"Phải dạy các em cách 'đối thoại' với AI, chứ không phải 'vâng lời' nó."

2.3. Khuyến nghị

Xây dựng bộ quy tắc sử dụng AI: Các trường THPT cần sớm xây dựng và ban hành các hướng dẫn cụ thể, phân định rõ các hành vi được khuyến khích, cho phép và cấm khi sử dụng ChatGPT trong học tập.

Tích hợp giáo dục kỹ năng số: Đưa nội dung về sử dụng AI có trách nhiệm vào chương trình giảng dạy kỹ năng sống, tập trung vào kỹ năng đặt câu hỏi, phản biện thông tin từ AI, và trích dẫn nguồn từ công cụ AI.

Đào tạo giáo viên: Tổ chức các buổi tập huấn cho giáo viên về bản chất của ChatGPT, cách nhận biết bài làm từ AI, và đặc biệt là cách thiết kế các

bài tập, đề kiểm tra "AI-resistant" (chống lại AI), đòi hỏi tư duy bậc cao và trải nghiệm cá nhân.

Phát triển công cụ hỗ trợ: Phát triển các nền tảng hoặc website hướng dẫn học sinh cách tương tác hiệu quả và an toàn với ChatGPT, kèm theo các tình huống ví dụ minh họa.

Chỉ khi có sự phối hợp đồng bộ từ các cấp quản lý, nhà trường, giáo viên và chính bản thân học sinh, ChatGPT mới thực sự trở thành một trợ lý đắc lực, góp phần kiến tạo một môi trường giáo dục hiện đại, công bằng và hiệu quả.

III. KẾT LUẬN

Nghiên cứu định tính đã cung cấp một cái nhìn cận cảnh và sinh động về thực trạng sử

dụng ChatGPT trong học sinh THPT. Rõ ràng, ChatGPT là một công cụ trung tính; lợi hay hại phụ thuộc hoàn toàn vào cách thức con người sử dụng nó. Trong khi học sinh khai thác các tiện ích hỗ trợ học tập thì họ cũng đang đối mặt với những

cám dỗ dẫn đến sự phụ thuộc, suy giảm tư duy và vi phạm đạo đức học tập. Phía nhà trường và giáo viên, dù nhận thức được tiềm năng, vẫn đang lúng túng trong việc quản lý và định hướng do thiếu vắng các quy chế và công cụ hỗ trợ cụ thể.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- Ajzen, I. (1991). The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.
- Creswell, J. W. (2014). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (4th ed.). SAGE Publications.
- Nguyễn, V. H., & Đặng, T. K. (2022). Tác động của trí tuệ nhân tạo đến giáo dục: Cơ hội và thách thức. *Tạp chí Khoa học Giáo dục Việt Nam*, 18(4), 1-8.
- OpenAI. (2023). *ChatGPT: Optimizing Language Models for Dialogue*. Truy cập từ <https://openai.com/blog/chatgpt>
- Patton, M. Q. (2015). *Qualitative Research & Evaluation Methods* (4th ed.). SAGE Publications.